

Csinosomdrága

(*Illyés Gyula: Hetvenhét magyar népmese - Móra Ferenc könyvkiadó Budapest – 1974.*)

Volt egy király, annak volt egy szép lánya. A szomszédjának meg három fia: Csinosomdrága, Hamisanpajkos, Széplegénymákos. Azt mondja egyszer a király, hogy aki a naposholdas paripát elő tudná neki hozni, annak adná a fele királyságát meg a szép lányát. De, halál fia az, aki hasztalan vállalkozik. Csinosomdrága meghallotta, és azt mondta a testvéreinek:

– Menjünk, de ha nem hozzuk el, vége az életünknek! Kaptak a királytól lovat, nekiindultak. Mentek, mendegéltek, elesteledett, az ingoványon egy kis házat találtak. Csinosomdrága mindjárt bement, szállást kérni. Öregasszony volt a házban, kaptak szállást. Elmondták neki, hogy mi járatban vannak, hogy a naposholdas paripáért mennek. – A naposholdas paripát meg nem találjátok - mondta az öregasszony -, még a hírért sem hallottam, pedig megöregedtem. Reggel a fiúk továbbindultak. Búcsúzáskor az öregasszony adott egy kefért Csinosomdrágának azzal, hogy még hasznát veheti. Mentek, mendegéltek, elesteledett, az ingoványban megint egy kis házat találtak. Öregasszony volt abban is. Csinosomdrága ment elől, szállást kértek, kaptak is, elmondották ott is, mi járatban vannak: a naposholdas paripáért mennek, nem hallotta-e hírért. – Már, fiam - mondta az öregasszony -, én megöregedtem, de még a hírért sem hallottam. Reggel onnan is továbbmentek. Búcsúzáskor utánuk kiáltott az öregasszony: – Itt van egy vakaró, hasznát vehetitek! A fiúknak volt egy kovács nagybátyjuk, ahhoz akartak eljutni, hát siettek. Tizenkét legény dolgozott a nagybátyjuknál, aki a palotában lakott. Már messziről észrevette a kovács, hogy jön Csinosomdrága meg a testvérei, kinyitotta a kaput. A fiúk bementek, és elmondták, hogy mi járatban vannak. A kovács tudta, hol van a naposholdas paripa, elmondta, hogy a Vasorrúbábanak a legfiatalabb fia nyergeli a naposholdas paripát. Mondta nekik, hogy addig menjenek, míg csak egy bogaras házat nem találnak, ott lakik a Vasorrúbába három fiával. A fiúk megpihentek a kovácsnál. A lovak lábán a patkót megszorította a kovács, és mikor elindultak, még külön is adott nekik egy patkót azzal, hogy hasznát vehetik. Megígérte nekik, hogy majd lesni fogja őket, ha visszajönnek, kinyitja majd a kaput, hogy visszataláljanak. Mentek, mendegéltek a fiúk, míg egy bogaras házat nem találtak. Csinosomdrága azt mondta a bátyjainak, hogy csak menjenek tovább, majd utoléri őket, és azzal egyedül bement a házba. A lovát odakötötte egy fához, aztán macskává változott, odament az ajtóhoz, kaparta az ajtót. Beeresztették, elkezdett dorombolni, de közben hallgatózott. A Vasorrúbába kérdezte a menyét, a legöregebb fiának a feleségét: – Mikor jön haza az urad? - Tíz óraker - felelte az asszony. A középső fiú felesége azt mondta, hogy az ő ura tizenegy óraker jön haza. A legkisebb meg az urát tizenkét órára várta. Mikor ezt meghallotta Csinosomdrága, leugrott a padkáról, odament az ajtóhoz, elkezdett kaparni. Kieresztették. Amikor kijött, megrázkódott, ember lett, felült a lovára, utánavágtatott a bátyjainak. Félt, hogy a Vasorrúbába fiai hazafelé jövet elpusztítják a bátyjait. Mentek, mendegéltek a fiúk az ingoványon, hidat, mezőt találtak: a tenger vize ment a híd alatt. Itt lepihentek, elaludtak. De Csinosomdrága a parton állt, nem aludt el. Tíz óraker jött hazafelé a Vasorrúbába legöregebb fia. Amint a hírhoz ért, a lova fölhorkant. – No, édes lovam! Nem hullott csontja Csinosomdrágának! - mondta a Vasorrúbába legöregebb fia. - Nem bizony! - felelte Csinosomdrága. Öltre mentek, birkóztak, egyik se bírta a másikat legyőzni. Arra szállt egy holló. Azt mondja neki a Vasorrúbába legöregebb fia: – Holló, holló, ó, édes holló! Ejts csak egy csöpp vizet rám, dögöt adok! Azt mondja erre Csinosomdrága: – Holló, holló, ó, édes holló! Ejts csak egy csepp vizet rám, két dögöt adok! A holló Csinosomdrágára ejtette a vízcsöppet. Csinosomdrága így legyőzte a Vasorrúbába fiát, a lovat

is meg a Vasorrúbába fiát is a hollónak adta. Tizenegy órakor jött a Vasorrúbába középső fia; mikor a hídra ért, a lova nem akart a hídra menni, fölhorkant: – No, édes lovam! Nem hullott csontja Csinosomdrágának! – Nem bizony! - mondja Csinosomdrága. Azzal ők is öltre mentek a hídnál. Sokáig birkóztak, egyik se bírta a másikat legyőzni. Arra szállt megint a holló, azt mondja neki a Vasorrúbába fia: – Holló, holló, ó, édes holló, ejts csak egy csepp vizet rám, egy dögöt adok! Azt mondja erre Csinosomdrága: – Holló, holló, ó, édes holló, ejts csak egy csepp vizet rám, két dögöt adok, az előbb is kettőt adtam! A holló őrá ejtette a vizet. Csinosomdrága legyőzte a Vasorrúbába középső fiát is. És odaadta a lovat is meg a Vasorrúbába fiát is a hollónak. Tizenkét órakor a naposholdas paripán jött a Vasorrúbába legkisebbik fia, a világosságtól messze fénylett, mikor a hídra ért. A lova ennek is fölhorkant, sehogy sem akart rámenni. – No, édes lovam! Nem hullott csontja Csinosomdrágának! – Nem bizony - mondja Csinosomdrága. A hídnál öltre mentek; sokáig birkóztak, egyik se bírta a másikat legyőzni. Arra szállt a holló, és elkezd: – Kár, kár! - Holló, holló, ó, édes holló! - mondja neki a Vasorrúbába fia. – Ejts csak egy csepp vizet rám, egy dögöt adok! Azt mondja erre Csinosomdrága: – Holló, holló, ó, édes holló! Ejts csak egy csepp vizet rám, két dögöt adok, tőlem már négy dögöt kaptál. A holló Csinosomdrágára ejtette a csepp vizet, attól le is győzte a Vasorrúbába legkisebb fiát is. Aztán pokrócot vetett a naposholdas paripa fejére, farára, hogy ne világítson. Aztán felkeltette két testvérét, a Hamisanpajkost meg a Széplegénymákost. Azok nem is tudták, mi történt. – Menjünk vissza! - mondta nekik Csinosomdrága. Mentek, mendegéltek, mikor a Vasorrúbába házához értek, Csinosomdrága a lovát a fához kötötte, macskává változott, az ajtóra ment kaparni. Beeresztették, felugrott a padkára. A Vasorrúbába menyei ott bent sírtak, jajgattak, hogy Csinosomdrága megölte az urukat. Azt mondja a legöregebb: – Nemsokára jönni kell Csinosomdrágának hazafelé. Elmegyek az út szélére, szép almafa leszek; ha levesz csak egy almát is, és megeszi, halálnak halálával hal meg; ha pedig nem eszi meg, az almafa megfogja őt.

– Én körtefa leszek - mondja a középső -, aki meglát, inkább meghal, minthogy úgy elmenjen mellettem, hogy ne szakítson rólam. Ha megeszi a körtét, halálnak halálával hal meg, ha pedig nem eszi meg, a körtefa megfogja őt. Azt mondja a legkisebb: – Én pedig víz leszek, tiszta, mint az arany, vagy iszik belőlem Csinosomdrága, vagy megfürdik bennem, mert el van fáradva, akkor pedig vége lesz! A macska leugrott a padkáról, hogy kimenjen. Azt mondja a Vasorrúbába a legöregebb menyének: – Hozd csak ide azt a macskát, nézzük meg, nem Csinosomdrága-e. Ha ő az: jaj az életének! Az asszony megfogta a macskát, nézik, hát Csinosomdrága. – No, kutya Csinosomdrága, kezemben vagy! Te, középső menyem, keresd meg a fejszét, ti meg fogjátok a két lábát, tegyétek a küszöbre, vágjátok le a nyakát! De sokáig keresték a fejszét, a macskát elszalasztották. Csinosomdrága kiszaladt, ott künn megrázkódott, ember lett, felült a lovára, és ahogy csak bírt, úgy vágatott: félt, hogy a testvérei bajba kerülnek. Még idejében elérte a két bátyját, már éppen szakítani akartak az almából. – Nem szabad, majd én veszem le! - kiáltott rájuk. Azzal kivette a kardját, kis kendővel megtörölte, azután leszakított egy almát, kettévágta. Az alma tüstént vérré vált. Mentek tovább. De Hamisanpajkos meg Széplegénymákos előbb haragudott, hogy nem ehettek az almából, csak mikor látták, hogy vérré vált az alma, akkor csendesedtek le. Mikor a körtefához értek, Csinosomdrága megint kivette a kardját, a kis kendővel megtörölte, leszakított egy körtét; kettévágta, a körte is vérré vált. Mikor a vizet elérték, belecsapott a kardjával a vízbe, vérré vált az is. Csak akkor mondta meg a bátyjainak, hogy miért tette ezt. Mentek tovább, a nagybátyjuk háza felé. A Vasorrúbába nem győzte a menyeit várni, seprűre ült. Egyszer csak azt mondja a naposholdas paripa: – Hajítsd el a kefedet, kiscsaj, mert

mindjárt utolér a Vasorrúbába! Hátranéz Csinosomdrága, látja, hogy jön ám a Vasorrúbába. Mindjárt elhajította a keféjét, amit az öregasszonytól kapott, olyan sűrű erdő lett abból, mint a kefe szőre. Mikor a Vasorrúbába kiért az erdőből, visszaesett a közepébe. Nagy nehezen kitápászkodott, utána Csinosomdrágának! De Csinosomdrága akkor már jó messzire elment. Egyszer azt mondja a naposholdas paripa: – Hajítsd el a vakaródat, kigazdám, mert mindjárt utolér a Vasorrúbába! Hátranéz Csinosomdrága, hát látja, hogy nyomában van a Vasorrúbába. Mindjárt elhajította a vakaróját, amit az öregasszonytól kapott. Lett olyan sár, hogy csak a füle látszott ki belőle a Vasorrúbábanak. Mikor kiért a sár szélire, visszaesett a közepibe. Nagy nehezen kijött belőle, utána Csinosomdrágának! De az már jól elment. Egyszer azt mondja a naposholdas paripa: – Hajítsd el a patkódat, kigazdám, mert mindjárt utolér a Vasorrúbába! Hátranéz Csinosomdrága, hát látja, hogy itt van, nem messze a Vasorrúbába. Mindjárt elhajította a patkóját, amit a nagybátyjától kapott. A patkó belement a Vasorrúbába lova lábába, a ló fogával tudta csak kiszedni. A fiúk nagybátyja látta a bajt, a kapu már nyitva volt. Már Csinosomdrága lovának farát tüzes seprűvel verte a Vasorrúbába. Amint beeresztette őket a nagybátyjuk, mindjárt becsukták a kaput, a Vasorrúbába nem bírt bemenni, csak kívülről kiabált: – Fúrjatok egy lyukat, hogy a szeme közé nézzenek Csinosomdrágának! – Ne fúrjanak addig - mondta Csinosomdrága -, míg a csípővasat meg nem tüzesítik, mert a Vasorrúbába fel akarja vetni a kerítést. Mikor tüzes volt már a csípővas, fúrtak egy lyukat. A Vasorrúbába a nyelvét dugta be a lyukon. De a tüzes csípővassal elszakították a nyelvét. Dörmögve ment vissza. Itt most már megpihentek a fiúk. Mikor kipihenték magukat, azt mondja Csinosomdrága: – Most már elmehetünk békivel, mert a Vasorrúbába többé nem jön. Ezzel elbúcsúztak a nagybátyjuktól. Mentek hazafelé. Útközben találtak egy Nagyfázhatót kilenc suba, kilenc szűr, mindenféle gúnyából kilenc volt rajta, mégis fázott. Csinosomdrága azt mondta neki: – Jöjjön velünk, mert még olyan időt találhatunk, hogy maga megmelegszik! – Az kellene nekem! - mondta a Nagyfázható, és hozzájuk szegődött. Mentek tovább. Egyszer előtaláltak egy Nagyhajigálót, ez mindig szörnyen hajigálhatnék volt, de csak egynegyed téglát bírt elhajigálni egyszerre. Azt mondja neki Csinosomdrága: – Jöjjön velünk, mert még olyan helyet találhatunk, hogy kihajigálhatja magát. – Csak azt látnám! - mondta a Nagyhajigáló, és hozzájuk szegődött. Mentek tovább. Előtaláltak egy Nagynézhetőt: úgy nézett, hogy a szeme majd kidülledt, mégis mindig nagyon nézhetnék volt. Azt mondja Csinosomdrága: – Jöjjön velünk, eljöhet még az idő, hogy kinézheti magát! – Az kell nekem! - mondta a Nagynézhető, és elment velük. Mentek tovább. Előtaláltak egy Nagyehetőt, aki akármennyit evett, mindig ehetnék volt. Azt mondta neki Csinosomdrága: – Jöjjön velünk, mert találhatunk olyan helyet, hogy magát jóltartom! – Az kellene nekem! - mondta a Nagyehető, és hozzájuk szegődött. Mentek tovább. Előtaláltak egy Nagyihatót: ha egyet kortyantott a Tiszából, a víz egyet beljebb lépett, mégis ihatnék volt. Azt mondja neki Csinosomdrága: – Jöjjön velünk, jöhet még olyan idő, hogy jóltartjuk magát vízzel. – Csak azt látnám - mondta a Nagyiható, és hozzájuk szegődött. Mentek tovább. Előtaláltak a Nagyszaladót: akármennyit szaladt, mindig szaladhatnék volt. Azt mondja neki Csinosomdrága: – Jöjjön velünk, mert találhatunk még olyan helyet, hogy kiszaladhatja magát! – Az kell nekem! - mondta a Nagyszaladó, és hozzájuk szegődött. Mentek tovább. Kilencen voltak, mire hazaértek a házhoz. Csinosomdrága bejelentette, hogy elhozta a naposholdas paripát. Azt mondja erre a király: – Más baj van itt: háromszáz esztendeje, mióta fülük ez a kemence; csak annak adom a lányomat, aki meghál benne! – Nem baj! - mondja Csinosomdrága, azzal szót vált a Nagyfázhatóval. Azt mondja a Nagyfázható: – Ezt vártam régen! Az udvaron, amit talált fát, hatszázhatvan ölet, azt betüzelte. Este aztán bement a kemencébe, mégse melegedett meg. Reggel kiküldi a király az emberét a kemencéhez, nézze

meg, hogy hált-e benne valaki? Kimegy az ember, látja, hogy Nagyfázható benne van, és akkor is tüzel, mert majd megveszi az isten hidege! Bemegy ő is a kemencébe: szénné égett. Csinosomdrága bemegy a királyhoz, jelenti, hogy már hatszázhatvan öl fát feltüzeltek. Azt mondja a király: – Más baj is van itt! Háromszáz hízott göbolyökör meg háromszáz akó bor is van, azt mind fogyassza el az, aki az én lányomat akarja! – Nem baj - mondja Csinosomdrága. Azzal mindjárt szót vált a Nagyehetővel meg a Nagyihatóval. Azt feleli a Nagyehető neki: – Az ökröket ne nyúzzák meg, csak a szarvukat kell levágni, nem kell apróra darabolni! A Nagyiható meg azt mondja: – Csak a dongát kell leütni, a többit majd elvégzem én. A Nagyehető csakhamar bepakolta a göbolyöket, még kevés is volt neki a háromszáz kövér ökör. Ami enivalót még a közelében talált, mind megette. A Nagyiható is elbánt a háromszáz akó borral csak a hordók fája maradt meg. Csinosomdrága bejelentette a királynak, hogy minden meg van iva, éve. Azt mondja a király: – Más baj is van! Háromszáz esztendeje, hogy a pokolban van a lányom ruhája, aki elhozza, csak annak adom a lányt. - A király már el is küldött a ruháért egy embert. Csinosomdrága azt mondja a Nagynézhetőnek: – Nézd meg, messze van-e a pokol ajtajához az az ember? Nézi a Nagynézhető, majd kidülled a szeme, meglátja az embert, már csak egy kőhajtásnyira volt. Amint ezt meghallja, azt mondja a Nagyszaladó: eresszék el! Szalad a Nagyszaladó, utoléri, földhöz vágja az embert. Míg az ember összeszedte magát, addig a Nagyszaladó elhozta a ruhát a pokol ajtajából. Az ember ott ült az út közepén, azt mondja a Nagyszaladónak, mikor az már visszafelé szalad, hogy üljön le ő is. Az ember egy lófejet tett a Nagyszaladó feje alá, hogy elaludjon. Várják vissza a Nagyszaladót, csak nem jön. – Nézd már meg, hol van az a Nagyszaladó! - mondja Csinosomdrága a Nagynézhetőnek. Néz a Nagynézhető, és azt mondja: – Alszik. Egy lófej van a feje alatt, egy ember pedig hozza a ruhát. Csinosomdrága megkérdi a Nagyhajigálótól, hogy ki tudná-e ütni a lófejet a Nagyszaladó feje alól. – Ki, úgy, hogy a ló feje is szétmegy az övével együtt! - mondja a Nagyhajigáló. – Ne úgy, csak a lófejet üsd ki a feje alól! - mondja Csinosomdrága. – Majd megpróbálom! - mondja a Nagyhajigáló. Kerestek neki egy negyedrészt téglát, úgy kiütötte a lófejet, hogy szerteséjjel ment. A Nagyszaladó felébredt, szaladt hazafelé, utolérte az embert, elvette tőle a ruhát, őt meg úgy a földhöz vágta, hogy úgy kellett a testét összeszedni, a ruhát ő hozta haza. Akkor aztán Csinosomdrága megkapta a királylányt. Nagy lakodalmat csaptak, most is élnek, ha meg nem haltak!